

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS KONTROLĖ**

SUVESTINĖ ATASKAITA

2001 04 27

Dėl teminio tikrinimo “1992 m. Helsinkio Konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos nuostatų vykdymo” tikrinimo rezultatų

ĮVADINĖ DALIS

Tikrinimo tema:

“1992 m. Helsinkio Konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos nuostatų vykdymas”.

Tikrinimo pagrindas:

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės ir Danijos nacionaline audito įstaigos, Estijos valstybės audito įstaigos, Suomijos valstybės audito įstaigos, Latvijos valstybės audito įstaigos, Lenkijos aukščiausiųjų kontrolės rūmų, Rusijos Federacijos apskaitos rūmų, Švedijos nacionalinės audito įstaigos susitarimu, tikrinimas vykdytas lygiagrečiai su minėtų šalių aukščiausiomis valstybinio audito įstaigomis.

Tikrinimo objektas:

Baltijos jūros aplinkos apsaugos konferencijos, kuri vyko 1974 m. kovo 18-22 dienomis Helsinkyje, metu, dalyvaujant visų Baltijos valstybių atstovams, pasirašyta Konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos – Helsinkio Konvencija. 1992 m. balandžio 9 d. pataisyta Konvencijos tekstą pasirašė įgaliotieji Danijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Rusijos, Suomijos, Švedijos ir Vokietijos atstovai. Lietuvos Respublikos Seimas Helsinkio Konvenciją ratifikavo 1997 02 25 įstatymu Nr.VIII-139 “Dėl 1992 m. Helsinkio Konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos ratifikavimo”.

Tikrinimo tikslai:

1. Išsiaiškinti:

Helsinkio Konvencijos nuostatų vykdymą, rengiant nacionalines strategijas ir programas, ir šių nuostatų numatymas atskirose ministerijų vykdomose programose.

- Galiojančių teisės aktų, reglamentuojančių Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos ir vidaus vandenu apsaugą, ypač susijusių su tarša iš sausumos išsklaidytų bei koncentruotų taršos šaltinių, atitikimas Helsinkio Konvencijos nuostatom.
- Teisės aktų atitikimo Helsinkio Konvencijos nuostatom įvertinimas, ataskaitų apie Helsinkio Konvencijos nuostatų vykdymą rengimas bei Nacionalinio Helsinkio Komisijos (HELCOM) komiteto veikla.
- Valstybinio teršalų, išleidžiamų iš koncentruotų ir išsklaidytų taršos šaltinių, o taip pat vidaus vandenu kokybės monitoringo sistemos funkcionavimas.

2. Įvertinti 1992 m. Helsinkio Konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos (toliau – Helsinkio Konvencija) nuostatų įgyvendinimą šiais aspektais:

- kokie nacionaliniai teisės aktai atsižvelgia į Helsinkio Konvencijos reikalavimus, susijusius su Baltijos jūros taršos mažinimu,
- kokios nustatytos tai vykdančios procedūros ir kontrolės priemonės,
- valstybės lėšų panaudojimo Baltijos jūros vandenu apsaugos užduočių vykdymui tikrinimas. Šioje srityje atliktų tikrinimų rezultatų analizė,
- nekoncentruotų taršos šaltinių tikrinimas, pagrinde susijęs su tarša iš žemės ūkio, o taip pat šioje srityje atliktų tikrinimų rezultatų analizė,
- koncentruotų sausumos taršos šaltinių, susijusių su miestų zonomis ir vietiniais nutekamųjų vandenu valymo įrenginiais, tikrinimas, o taip pat šioje srityje atliktų tikrinimų rezultatų panaudojimas.

Tikrinimo apimtis:

1996 – 1999 m. Be to, palyginimams panaudoti ankstesnių metų duomenys, ir pagal galimybę analizuoti 2000 metų duomenys, palyginant juos su Helsinkio Konvencijos pasirašymo datai (1992 m.) buvusiais rodikliais. Tikrinime panaudota 2000 metais iš 58 savivaldybių surinkta informacija apie paviršinių vandens telkinių kokybę, vykdomą monitoringą, esančius nuotekų valymo įrenginius, jų statybą, apie gamtos išteklių naudojimo leidimus, gamtos apsaugos fondo lėšas. Taip pat panaudota 2000 metais iš Aplinkos ministerijos gauta informacija apie paviršinių vandenu taršos dinamiką AB “Achema”, AB “Lifosa”, AB “Klaipėdos kartonas” bei Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Alytaus miestų nuotekų valymo įrenginiuose. Taip pat 2001 04 19 raštu Nr.06-06-2030 “Dėl Helsinkio konvencijos vykdymo” papildomą informaciją pateikė Aplinkos ministerija.

Tikrinimo programoje numatytus AB “Aukštaitijos vandenu”, Kauno, Panevėžio, Šiaulių miestų savivaldybių tikrinimus atsisakyta vykdyti dėl riboto Valstybės kontrolės pareigūnų, vykdančių

tikrinimus tema “1992 m. Helsinkio Konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos nuostatų vykdymo” skaičiaus, ir į tai, kad reikalinga informacija surinkta raštu iš savivaldybių ir Aplinkos ministerijos

Tikrinimo laikotarpis:

Tikrinimas pradėtas 2000 m. rugsėjo 21 d. ir baigtas 2001 m. balandžio 02 d.

Tikrinimo metodai ir būdai:

Tikrinimas atlikta dokumentinės kontrolės metodu, ištisiniu arba atrankos būdu.

Tikrinimo subjektai:

Aplinkos ir Žemės ūkio ministerijos, Vilniaus, Klaipėdos ir Alytaus miestų savivaldybės, SPAB “Vilniaus vandenys”, SPAB “Kauno vandenys”, SPAB “Klaipėdos vanduo”, SPAB “Šiaulių vandenys” ir SPAB “Dzūkijos vandenys”

Tikrinimo dalyviai:

Tikrinime dalyvavo 10 kontrolierių, iš jų 2 – centrinio aparato ir 8 - teritorinių kontrolės skyrių pareigūnai.

Tikrinimo rezultatų realizavimas:

Tikrinimai realizuoti 2 sprendimais ir 9 išvadų.

APRAŠOMOJI DALIS

1. Aplinkos ministerijos tikrinimas

Tikrinimą atliko Valstybės kontrolės Kontrolės ir veiklos audito skyrius

Atliktas tikrinimo programoje nurodytos apimties tikrinimas išnagrinėjant šias temas (2001 02 23 ataskaita Nr. 150-78):

1.1. Helsinkio Konvencijos nuostatų vykdymą rengiant nacionalines strategijas ir programas ir šių nuostatų numatymas atskirose ministerijos vykdomose programose.

Šiuo metu Aplinkos apsaugos ministerija įgyvendina aplinkosaugines strategijas, kurios netiesiogiai apima ir Helsinkio Konvencijos nuostatas:

- Lietuvos aplinkos apsaugos strategija (patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 1996 09 25 nutarimu Nr.I-1550). Vienas iš svarbiausių prioritetų, numatytų Valstybinėje aplinkos apsaugos strategijoje, yra nutekamųjų vandenių valymas ir nuotekų mažinimas. Strategijoje apibrėžti aplinkos apsaugos principai - “teršėjas (vartotojas) moka” ir “geriausios praktiškai įgyvendinamos technologijos naudojimas” - atitinka pagrindinius Helsinkio Konvencijos principus;
- Aplinkos apsaugos teisės normų derinimo su Europos Sąjungos reikalavimais strategija (patvirtinta Aplinkos ministro 1998 10 12 įsakymu Nr. 199). Aplinkos apsaugos teisės normų derinimo su Europos Sąjungos reikalavimais strategijoje atsižvelgiama į Valstybinėje aplinkos apsaugos

strategijoje įvardintus aplinkos apsaugos prioritetus. Taip pat konstatuojama, kad beveik visi Valstybinės aplinkos apsaugos strategijos tikslai atitinka Europos Sąjungos (toliau – ES) aplinkos apsaugos reikalavimus. Strategijoje nurodyta 11 pagrindinių su vandens kokybe susijusių ES Direktyvų bei veiksmai šių Direktyvų reikalavimams įgyvendinti.

Be to, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 17 d. nutarimu Nr.935 patvirtintas Lietuvos Respublikos derybinės pozicijos 22 derybinis skyrius “Aplinka”, kuriame be kitų aplinkos sektorių nurodytos ir vandens apsaugą reglamentuojančios ES Direktyvos bei jas atitinkantys Lietuvos Respublikos teisės aktai.

Lietuvoje yra priimtos kitos aplinkosauginės strategijos ir programos, kurios siejasi su Helsinkio Konvencijos nuostatomis:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 05 17 nutarimas Nr. 593 “Dėl Valstybinės atliekų tvarkymo strategijos ir veiksnių programos metmenų”;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 02 09 nutarimas Nr.165 “Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės aplinkosauginio švietimo strategijos ir veiksnių programos”;
- LR aplinkos apsaugos ir LR žemės ūkio ministerijų 1998 01 21 įsakymas Nr. 9 “Dėl biologinės įvairovės išsaugojimo strategijos ir veiksnių plano patvirtinimo”;
- Vandens išteklių naudojimo ir apsaugos strategija iki 2005 m. (pagrindinės ataskaitos santrauka);
- Lietuvos vandens išteklių valdymo teisės normų derinimo su ES įstatymais ir ES reikalavimų įgyvendinimo programa;
- Aplinkos apsaugos finansavimo strategija (projektas);
- Integruotos taršos prevencijos ir kontrolės direktyvos įgyvendinimo strategija;
- ES Nitratų direktyvos reikalavimų įgyvendinimo programa;
- 2001 – 2010 m. Aplinkos ministerijos strateginis veiklos planas;
- Nacionalinė ISPA aplinkos apsaugos strategija (2000 m.).

1.2. Galiojančių teisės aktų, reglamentuojančių Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos ir vidaus vandenų apsaugą, ypač susijusių su tarša iš sausumos išsklaidytų bei koncentruotų taršos šaltinių, atitikimas Helsinkio Konvencijos nuostatomis.

Tikrinimo metu nustatyta, kad Lietuvoje priimti šie teisės aktai, reglamentuojantys Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos ir vidaus vandenų apsaugą:

1.2.1. Pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai, apimantys Helsinkio Konvencijos principus bei nuostatas bei reglamentuojantys vandens kokybės apsaugą, yra:

- Lietuvos Respublikos vandens įstatymas (1997 10 21 Nr.VIII-474);
- Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas (1997 11 13 Nr.VIII-512);
- Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (1992 01 21 Nr.I-2223);
- Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas (1997 11 20 Nr.VIII-529);

- Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas (1996 08 15 Nr.I-1495);
- Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas (1999 11 04 Nr.VIII-1392);
- Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas (1997 11 06 Nr.VIII-499);
- Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (1993 11 09 Nr.I-301);
- Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas (1997 11 06 Nr.VIII-498);
- Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas (1999 05 13 Nr.VIII-1183) (3 priedas).

Tam, kad atitiktų Europos sąjungos keliamus reikalavimus dėl vandens kokybės apsaugos, kurie iš dalies apima ir Helsinkio Konvencijos nuostatas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 17 d. nutarimu Nr.935 patvirtintame 22 derybiniame skyriuje “Aplinka” nurodyti įstatymai ir juos lydintieji teisės aktai, kurie bus naujai priimti, pakeisti ar papildyti, bei su jų vykdymu susijusios planuojamos patvirtinti programos.

1.2.2. Helsinkio Konvencijos nuostatas apimantys įstatymų lydimieji teisės aktai.

Tikrinimo metu nustatyta, kad Lietuvoje priimti šie Helsinkio Konvencijos nuostatas apimantys įstatymų lydimieji teisės aktai:

1.2.2.1. Miestų nuotekos (koncentruoti taršos šaltiniai):

- Aplinkos apsaugos ministro 1997 07 24 įsakymas Nr.127 “Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento “Nuotekų užterštumo normos”(LAND 10 - 96)”;
- Aplinkos ministro 1999 11 30 įsakymas Nr.387 “Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento LAND 32-99 "Gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimo ir gamtos išteklių naudojimo limitų bei leistinos taršos į aplinką normatyvų nustatymo tvarka" patvirtinimo.

Minėtu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintame 22 derybiniame skyriuje numatyta 2001 metais pakeisti miesto nuotekų užterštumo normas, 2002 metais – papildyti Lietuvos Respublikos vandens įstatymą bei patvirtinti miestų nuotekų ir perteklinio dumblo tvarkymo bendruosius reikalavimus ir miestų nuotekų tvarkymo taisyklės.

1.2.2.2. Žemės ūkis (išsklaidyti taršos šaltiniai):

- Aplinkos ministro 1999 12 27 įsakymas Nr.426 “Dėl mėšlo ir nuotekų tvarkymo fermose aplinkos apsaugos reikalavimų (LAND 33-99) patvirtinimo”;
- Pažangaus ūkininkavimo taisyklės ir patarimai (2000 m.).

Minėtu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr.935 patvirtintame 22 derybiniame skyriuje numatyta 2001 metais priimti įstatymų lydimojusius aktus dėl taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių nitratų pažeidžiamose zonose reglamentavimo, 2002 metais numatyta patvirtinti Valstybinę taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių mažinimo programą.

1.2.2.3. Kiti Helsinkio Konvencijos nuostatas dėl leidimų išdavimo, avarių likvidavimo planavimo ir kitas nuostatas apimantys teisės aktai.

Tikrinimo metu nustatyta, kad Lietuvoje priimti kiti Helsinkio Konvencijos nuostatas dėl leidimų išdavimo, avarių likvidavimo planavimo ir kitas nuostatas apimantys teisės aktai:

- Aplinkos apsaugos ministro 1997 08 20 įsakymas Nr.148 “Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento LAND 21-97 "Buitinių nuotekų filtravimo įrenginių projektavimo, įrengimo ir eksploatavimo gamtosauginės taisyklės" tvirtinimo”;
- Aplinkos ministro 2000 07 03 įsakymas Nr.268 “Dėl laikinosios mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo ir mokėjimo instrukcijos patvirtinimo”;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1996 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 122 “Dėl valstybinės žmonių paieškos ir gelbėjimo bei teršalų likvidavimo jūroje veiksmų schemos”;
- Aplinkos ministro ir Susisiekimo ministro 1999 09 15 įsakymas Nr.285/347 “Dėl Lietuvos nacionalinio naftos išsiliejimų jūroje likvidavimo plano patvirtinimo”;
- Aplinkos ministro ir Užsienio reikalų ministro 2000 03 30 įsakymas Nr.123/43 “Dėl leidimų išdavimo užsienio valstybių fiziniams ir juridiniams asmenims aplinkos monitoringui ir mokslo tiriamiesiems darbams jūros rajone vykdyti tvarkos”;
- Susisiekimo ministro 1998 07 16 įsakymas Nr.286 “Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto laivybos taisyklių patvirtinimo”;
- Aplinkos ministro ir Žemės ūkio ministro 1998 10 09 įsakymas Nr. 196/201 “Dėl lašišų išteklių atkūrimo ir apsaugos programos patvirtinimo”;
- Aplinkos ministro 2000 11 28 įsakymas Nr.506 “Dėl mažo našumo nuotekų valymo įrenginių eksploatavimo rekomendacijų patvirtinimo”.
- Pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis Komisijos priimtų rekomendacijų vykdymą yra Aplinkos apsaugos ministro 1997 01 23 įsakymas Nr.17 “Dėl gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimo ir Helsinkio komisijos rekomendacijų taikymo”. Šiuo įsakymu sudarytos visos prielaidos Komisijos priimtoms rekomendacijoms vykdyti.

1.3. Teisės aktų atitikimo Helsinkio Konvencijos nuostatomis įvertinimas, ataskaitų apie Helsinkio Konvencijos nuostatų vykdymą rengimas bei Nacionalinio Helsinkio Komisijos (HELCOM) komiteto veikla.

Nustatyta, kad 1997 m., ratifikavus Helsinkio Konvenciją, tuo metu galiojusių Lietuvos Respublikos teisės aktų atitikimas Helsinkio Konvencijos nuostatomis įvertintas nebuvo, nors būtų buvę tikslinga tokį vertinimą atlikti ir šią Konvenciją vykdyti nacionalinės strategijos rėmuose, kaip vykdomos kai kurios kitos aplinkosauginės strategijos. Šiuo metu, kai parengta Aplinkos apsaugos teisės normų derinimo su Europos Sąjungos reikalavimais strategija bei vykdoma su minėtos strategijos

įgyvendinimu susijusi veikla, Helsinkio Konvencijos įgyvendinimo strategija tik dubliuotų šią veiklą, nes ES teisės aktai apima ir Helsinkio Konvencijos reikalavimus.

Siekiant užtikrinti Helsinkio Konvencijos visapusiško įgyvendinimo kontrolę, būtų tikslinga išskirti specifinius, tik Baltijos jūros baseinui būdingus, Konvencijos bei papildomai priimtų rekomendacijų reikalavimus parengiant Helsinkio Konvencijos įgyvendinimo programą su numatytomis priemonėmis šiems reikalavimams įvykdyti. Tokia programa galėtų apimti ir minėtos Jungtinės kompleksinės veiksmų programos vykdymą tiek, kiek ji susijusi su Lietuvos pusės įsipareigojimais.

Šiuo metu Komisijos priimamos rekomendacijos, kurias įsipareigoja vykdyti kiekviena Konvencijos šalis, į lietuvių kalbą neverčiamos (į lietuvių kalbą išverstos iki 1997 m. priimtos rekomendacijos) ir nėra patvirtinta jų vykdymo atskaitomybės vidaus tvarka. Nuo Konvencijos pasirašymo 1992 m. bei ratifikavimo 1997 m. iki 1999 m. apibendrintos ataskaitos apie Helsinkio Konvencijos vykdymą ministerija nerengė. Tikrinimo metu ministerija pateikė Komisijai siųstų dokumentų (ataskaitų) dėl konkrečių Komisijos rekomendacijų vykdymo kopijas (anglų kalba), kurias rengė atskirų darbo grupių nariai (2 priedas). Be to, ministerija 1999 metų ataskaitoje taip pat pateikė informaciją apie kai kurių Komisijos rekomendacijų vykdymą.

Siekiant efektyviai įgyvendinti Helsinkio Konvenciją aplinkos apsaugos ministro 1997 09 30 įsakymu Nr.180 sudarytas Nacionalinis Helsinkio Komisijos (HELCOM) komitetas bei paskirti atsakingi asmenys HELCOM komitetų darbo grupėse bei projektuose. Minėto komiteto sudėtis bei kitų atsakingų asmenų sąrašas buvo keičiami ir tikslinami ministerijos 1998 11 02 įsakymu Nr.209, 1999 05 03 įsakymu Nr.126 ir 2000 04 27 įsakymu Nr.175.

Pažymėtina, kad ministerija neparengė jokių Nacionalinio Helsinkio Komisijos (HELCOM) komiteto bei asmenų, dalyvaujančių įvairių Komisijos komitetų darbo grupėse bei projektuose, veiklos atskaitomybę reglamentuojančių vidaus teisės aktų.

Per laikotarpį nuo 1996 02 06 iki 2000 11 08 ministerija į Komisijos biudžetą įmokėjo 927 526,37 Lt arba 1 266 950 Suomijos markių nario mokesčių.

1.4. Valstybinio teršalų, išleidžiamų iš koncentruotų ir išsklaidytų taršos šaltinių, o taip pat vidaus vandenų kokybės monitoringo sistemos funkcionavimas

Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas numato tris monitoringo sistemos įgyvendinimo lygius: valstybinį, savivaldybių ir ūkio subjektų.

Ministerija organizuoja ir koordinuoja valstybinio monitoringo vykdymą įgyvendindama 1998 metais patvirtintą Valstybinę aplinkos monitoringo programą, kurios tikslas – atsižvelgiant į esamus tarptautinius įsipareigojimus ir remiantis Lietuvos valstybinėje strategijoje suformuluotomis nuostatomis bei esamu patyrimu parengti racionalią aplinkos monitoringo sistemą, leidžiančią objektyviai valdyti aplinkos kokybę.

Minėto Aplinkos monitoringo įstatymo 9str. 1 p. numatyta, kad stebėjimo vietas, tiriamus parametrus, periodiškumą, informacijos pateikimą ir kitą valstybinio aplinkos monitoringo vykdymo tvarką nustato Valstybinio aplinkos monitoringo nuostatai, kuriuos rengia Aplinkos apsaugos ministerija ir tvirtina Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. Jais vadovaujasi visi valstybinio aplinkos monitoringo subjektai. Be to, 9 str. 2 p. numatyta, kad savivaldybių aplinkos monitoringo vykdymo tvarką reglamentuoja bendrieji savivaldybių aplinkos monitoringo nuostatai. Tačiau Ministerija iki šiol nėra patvirtinusi nei valstybinį, nei savivaldybių vykdomą monitoringą reglamentuojančių nuostatų.

Paviršinio vandens monitoringas vykdomas vadovaujantis Aplinkos monitoringo įstatymu ir monitoringo programa, be to, atsižvelgiama į Europos Sąjungos direktyvas ir Helsinkio komisijos rekomendacijas.

Pagal valstybinę monitoringo programą upių bei ežerų vandens kokybės tyrimus atlieka Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentai ir Jungtinis tyrimų centras. Tyrimams upių vanduo semiamas aukščiau miestų, beveik neužterštose vietose, žemiau miestų paskutinio nuotekų išleistuvo, žiotyse, šalies pasienyje (upėse, kertančiose Lietuvos valstybinę sieną), žemdirbystės įtakos ir gamtinio fono upėse. Vandens kokybė vertinama pagal daugiau kaip 70 rodiklių: fizines vandens savybes apibūdinančius parametrus, vandenyje ištirpusias dujas, organines ir biogenines medžiagas, pagrindinius jonus, sunkiuosius metalus, naftos produktus, detergentus, fenolius bei chlororganinius pesticidus ir jų metabolizmo produktus, bakteriologinius ir hidrobiologinius parametrus bei dirbtinių radionuklidų aktyvumą. Dugno nuosėdose nustatomi sunkiųjų metalų ir pesticidų kiekiai bei dirbtinių radionuklidų aktyvumas.

Paviršinio vandens kokybė vertinama pagal šiuo metu taikomas medžiagų didžiausias leistinas koncentracijas (DLK), atitinkančias žuvininkystės reikalavimus ir vandens kokybės klasifikaciją. Remdamasis atliekamų tyrimų duomenimis, Jungtinis tyrimų centras rengia ketvirtines pažymas bei metines apžvalgas apie upių ir ežerų vandens kokybę. Vandens kokybės duomenys kaupiami, apdorojami bei saugomi kompiuterinėje laikmenoje.

Baltijos jūros monitoringą vykdo AM Jūrinių tyrimų centras. Jo naujoji programa parengta 1998 metais. Lietuvos vyriausybė pritarė 1998 07 01 posėdžio protokolas Nr.27. Į šią programą yra integruotos ir Helsinkio Komisijos (BMP) programos nuostatos ir reikalavimai. Lietuva vykdo savo įsipareigojimus Helsinkio konvencijai. Lietuvos ekonominėje zonoje yra 1 BMP stotis. Jūrinių tyrimų centras (1992 - 2000 metais) taip pat atliko stebėjimus stotyse, esančiose netoli Lietuvos ekonominės zonos ir tiesiogiai darančioms poveikį mūsų vandenims. Tai Gotlando įdaubos ir Gotlando įlankos stotys. Stebėjimų parametrai, metodikos, duomenų kokybės valdymas vyksta pagal HELCOM reikalavimus. Problema yra tik prietaisų bazė, kuri yra sena ir beveik neatnaujinama dėl lėšų stokos.

Pagal HELCOM programą, atmosferos monitoringo stotyje Preiloje (Neringa) apie 100 m atstumu nuo jūros kas dieną tiriamos teršalų koncentracijos: SO₂ (dujos), NO₂ (dujos), SO₄²⁻

(aerozolinės dalelės), NO_3^- (suma dujinės HNO_3 ir aerolinių dalelių NO_3^-) ir NH_4^+ (suma dujinio NH_3 ir aerolinių dalelių NH_4^+).

Pagal HELCOM programą radiologiniai tyrimai Baltijos jūroje atliekami 4 stotyse. Mėginiai imami 1 kartą per metus vandens ir dugno nuosėdų analizei. Pirmieji radiologiniai tyrimai jūroje pradėti 1995 m. Nuo to laiko tyrimų stočių skaičius nekito. 2000m. paimti 4 jūros vandens ir 8 dugno nuosėdų mėginiai. Pakrantės vandenų monitoringas įeina į kompleksinę jūros aplinkos monitoringo programą. Jai priklauso 15 stočių. Stebėjimų parametrai, metodikos, mėginių ėmimo dažnis priderintas prie HELCOM programos.

Pagal BMP programą Baltijos jūros aplinkos periodiniai vertinimai atliekami kas 5 metai. Yra skelbti 3 darbai su periodiniu vertinimu. Paskutinis išėjo 1996 (Third periodic assessment of the state of the Baltic sea, 1989-93, HELCOM, 1996, No 64 B, 252 p.). Šio įvertinimo darbe lygiagrečiai dalyvauja visų Helsinkio konvencijos šalių specialistai, tame tarpe ir Lietuvos. Šiuo metu yra parengtas 4-sis Baltijos aplinkos įvertinimas, kuris turėtų būti išleistas šiais metais. Periodiniai įvertinimai remiasi visų šalių duomenimis, įeinančiais į HELCOM duomenų bazę. Kiekvienais metais visos šalys pateikia savo metinių stebėjimų duomenis į HELCOM duomenų centrą. Lietuva tai daro reguliariai. Savo ruožtu Jūrinių tyrimų centras visus metinius stebėjimus apibendrina kasmetinėse, didelės apimties, ataskaitose, kurios pateikiamos Aplinkos ministerijai. Aplinkos ministerija taip pat leidžia metines ataskaitas, kuriose yra ir jūros aplinkos būklės informacija. Specialistams ir plačiajai visuomenei dar yra teikiama informacija kas ketvirtį. Tokiu būdu 1992 - 2000 metais yra parengtos 9 jūros aplinkos būklės įvertinimo ataskaitos. Periodiškai Jūrinių tyrimų centras išleidžia mokslinius - informacinius leidinius.

Pakrantės vandenų būklė yra neatskiriama nuo bendro Baltijos būklės. Jų kokybė priklauso nuo meteorologinių, hidrologinių sąlygų visoje Baltijoje, natūraliai vykstančių procesų ir antropogeninės veiklos. Tokie pakrantės vandenų įvertinimai įeina į bendrą Baltijos jūros būklės vertinimą.

Panaudojus tiesinės regresijos lygtį ir tyrimų duomenis suskaičiuota, kad oro monitoringo stotyje Preiloje sieros dioksido koncentracija mažėja vidutiniškai apie 12 % per metus. Toks mažėjimas labiausiai gali būti siejamas su gan ženkliu SO_2 emisijos mažėjimu Europos valstybėse (ypač Lenkijoje, Čekijoje, Vokietijoje). Aerolinių sulfato koncentracijos taip pat mažėja apie 6 proc. per metus. Panaši koncentracijų mažėjimo tendencija stebima amoniui. NO_2 koncentracija, kaip ir nitratų Preiloje per pastarąjį laikotarpį mažėja apie 9 proc. per metus.

Lyginant dugno nuosėdų savitąjį aktyvumą per paskutiniųjų 5 metų laikotarpį esminių aktyvumo kitimo tendencijų nepastebėta. Vandens mėginiuose aktyvumo reikšmių išsibarstymas daug didesnis ir duomenys labai priklauso nuo metų sezono, kada imti mėginiai.

Lietuvoje nėra natūralios ruonių populiacijos. Vienkartiniai ruonių pasirodymai Lietuvos pakrantėse yra stebimi, registruojami. Jais užsiima Lietuvos jūrų muziejus ir Pajūrio regioninis parkas. Lietuvos ruonių ekspertai dalyvauja ir teikia visą informaciją HELCOM apie ruonius.

Lietuvoje 1999 m. buvo paimta 4 644 mln. m³ vandens, t.y. 481 mln.m³ mažiau nei 1998 m. Iš paviršinio vandens telkinių paimta 4 461 mln.m³ (462 mln.m³ mažiau nei 1998 m.), iš požeminių - 183 mln.m³ (19 mln.m³ mažiau nei 1998 m.).

Įvairioms reikmėms 1999 m. suvartota 4 595 mln.m³, tai - 471 mln.m³ mažiau nei 1998 m. Pagrindinė priežastis - 456 mln.m³ mažesnis suvartoto vandens kiekis energetikos reikmėms.

Ne energetikos reikmėms 1999 m. suvartota 266 mln.m³: pramonės reikmėms-19,9%, buitios reikmėms-44,2%, žemės ūkio reikmėms-0,8%, žuvininkystės tvenkiniams-34,6%, kitoms reikmėms-0,5%.

Prieš išleidžiamos į paviršinio vandens telkinius 182 mln.m³ nuotekų turėjo būti valoma (1998 m. - 217 mln.m³), tačiau 21 mln.m³ (iš jų 86% sudarė Kauno m.) arba 12% išleista nevalytų (1998 m. - 34 mln.m³). Iki didžiausios leistinos taršos (DLT) normų pagal BDS₇ išvalyta 110 mln.m³ arba 60% susidariusių užterštų nuotekų (1998 m. – 117 mln.m³ arba 54%), o 51 mln.m³ arba 28 % išleista nepakankamai išvalytų (1998 m. – 66 mln.m³).

Daugiausia užterštų nuotekų (66%) buvo valoma biologinio valymo įrenginiuose, papildomai nešalinant azoto ir fosforo, 8% nuotekų buvo valoma mechaniniuose valymo įrenginiuose. Naujuose ir rekonstruotuose nuotekų valymo įrenginiuose, papildomai šalinant azotą ir fosforą buvo valoma 14% nuotekų, kitos nuotekos išleistos nevalytos.

Daugiausia užterštų nuotekų 121 mln. kub.m. (66%) buvo valoma biologinio valymo įrenginiuose, papildomai nešalinant azoto ir fosforo, 14 mln. kub.m. (8 %) nuotekų buvo valoma mechaniniuose valymo įrenginiuose. Naujuose ir rekonstruotuose nuotekų valymo įrenginiuose, papildomai šalinant azotą ir fosforą buvo valoma 26 mln. kub.m.14% nuotekų, kitos nuotekos išleistos nevalytos 21 mln. kub.m..

1999 m., palyginti su 1998 m., susidarė 35 mln.m³ mažiau užterštų (būtinų valyti) nuotekų ir į atvirus vandens telkinius išleista 13 mln.m³ mažiau nevalytų nuotekų. 1999 m. 6% daugiau išvalyta užterštų nuotekų iki didžiausios leistinos taršos (DLT) normų pagal BDS₇. 1999 m. nuotekų valymo rezultatams teigiamos įtakos turėjo 1998 m. baigti statyti ir pradėti eksploatuoti Ukmergės miesto, taip pat rekonstruoti Utenos ir Vilkaviškio miestų nuotekų biologinio valymo įrenginiai. 1999 m. Alytuje pradėti eksploatuoti rekonstruoti biologinio nuotekų valymo įrenginiai. Mažesnę į paviršinio vandens telkinius išleistų nevalytų nuotekų kiekį sąlygojo ketvirtą ketvirtį pradėti eksploatuoti Kauno m. mechaninio nuotekų valymo įrenginiai.

Prieš išleidžiamos į paviršinio vandens telkinius 182 mln.m³ nuotekos turėjo būti valomos (1998 m. - 217 mln.m³), tačiau 21 mln.m³ (iš jų 86% sudarė Kauno m.) arba 12% išleista nevalytų (1998 m. - 34 mln.m³). Iki didžiausios leistinos taršos (DLT) normų pagal BDS₇ išvalyta 110 mln.m³ arba 60% susidariusių užterštų nuotekų (1998 m. – 117 mln.m³ arba 54%), o 51 mln.m³ arba 28 % išleista nepakankamai išvalytų (1998 m. – 66 mln.m³).

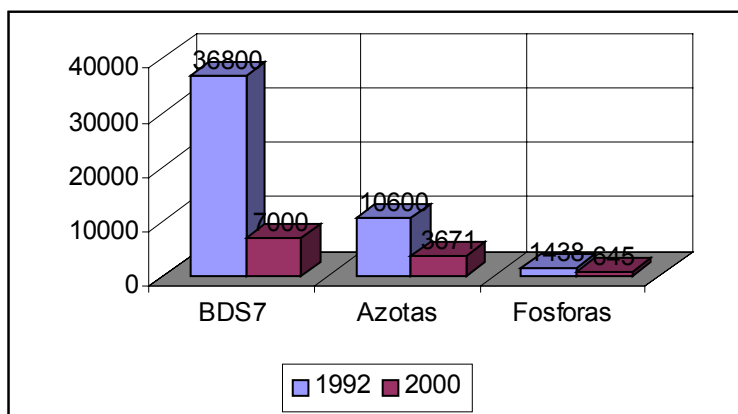
Daugiausia užterštų nuotekų (66%) buvo valoma biologinio valymo įrenginiuose, papildomai nešalinant azoto ir fosforo, 8% nuotekų buvo valoma mechaniniuose valymo įrenginiuose. Naujuose ir rekonstruotuose nuotekų valymo įrenginiuose, papildomai šalinant azotą ir fosforą buvo valoma 14% nuotekų, kitos nuotekos išleistos nevalytos.

1999 m., palyginti su 1998 m., susidarė 35 mln.m³ mažiau užterštų (būtinų valyti) nuotekų ir į atvirus vandens telkinius išleista 13 mln.m³ mažiau nevalytų nuotekų. 1999 m. 6% daugiau išvalyta užterštų nuotekų iki didžiausios leistinos taršos (DLT) normų pagal BDS₇. 1999 m. nuotekų valymo rezultatams teigiamos įtakos turėjo 1998 m. baigti statyti ir pradėti eksploatuoti Ukmergės miesto, taip pat rekonstruoti Utenos ir Vilkaviškio miestų nuotekų biologinio valymo įrenginiai. 1999 m. Alytuje pradėti eksploatuoti rekonstruoti biologinio nuotekų valymo įrenginiai. Mažesnę į paviršinio vandens telkinius išleistų nevalytų nuotekų kiekį sąlygojo ketvirtą ketvirtį pradėti eksploatuoti Kauno m. mechaninio nuotekų valymo įrenginiai.

Pagal Europos Sąjungos direktyvą dėl miestų nuotekamųjų vandenų valymo stambesniuose miestuose, iš nuotekų būtina šalinti azotą ir fosforą, todėl nuo 1996 m. šalyje statomuose ir rekonstruojamuose nuotekų valymo įrenginiuose pradėtos diegti biogeninių medžiagų šalinimo technologijos. 1999 m. azotas ir fosforas iki normų buvo valomas dešimtyje miestų. Europos Sąjungos reikalavimų 1999 m. Lietuvoje neatitiko apie 87% išleistų nuotekų.

Pagrindinių teršalų, išleistų į Lietuvos Respublikos paviršinius vandenis kiekiai 2000 m, lyginant su 1992 metais sumažėjo: BDS₇ nuo 36800 tonų iki 7000 tonų, Ntot nuo 10600 tonų iki 3671 tonų, Ptot nuo 1438 tonų iki 645 tonų.

BDS₇, azoto ir fosforo kiekiai (mln.m³) 2000 m., lyginant su 1992 metais apibendrinti diagramoje..

2. Žemės ūkio ministerijos tikrinimas

Tikrinimą atliko Valstybės kontrolės Kontrolės ir veiklos audito skyrius.

Atliktas tikrinimo programoje nurodytos apimties tikrinimas išnagrinėjant šias temas (2001 04 02 ataskaita Nr. 210-9).

2.1. Taršos mažinimas iš išsklaidytų taršos šaltinių žemės ūkyje.

Nustatyta, kad pagal Helsinkio konvencijos 6 straipsnį, konvencijos šalys įsipareigojo imtis visų reikiamų priemonių Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos teršimui iš sausumos kontroliuoti ir mažinti. Helsinkio konvencijos nuostatų įgyvendinimui, mažinant taršą iš išsklaidytų taršos šaltinių žemės ūkyje.

Helsinkio komisijos konvencijos šalių vyriausybėms paruoštos atitinkamos rekomendacijos.

Žemės ūkio taršos mažinimui iš išsklaidytų taršos šaltinių mažinimui teisinė bazė sudaryta Aplinkos ministro 1999 12 27 įsakymu Nr.426 “Dėl mėšlo ir nuotekų tvarkymo fermose aplinkos apsaugos reikalavimų (LAND 33-99) patvirtinimo” jo patvirtintomis “Pažangaus ūkininkavimo taisyklėmis ir patarimais” (2000 m.). Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr.935 patvirtintame 22 derybiniame skyriuje numatyta 2001 metais priimti įstatymų lydimočius aktus dėl taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių nitratų pažeidžiamose zonose reglamentavimo, 2002 metais numatyta patvirtinti Valstybinę taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių mažinimo programą.

2.2. Lėšų Helsinkio konvencijos programai dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos nuostatų įgyvendinimui skyrimas ir panaudojimas.

Nagrinėjant 1996–1999 metų valstybės biudžeto išlaidų sąmatose numatytus asignavimus Žemės ūkio ministerijai bei lėšas numatytas Žemės ūkio ministerijos vykdomoms socialinėms ekonominėms programoms, nustatyta, kad specialiai programai Helsinkio konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos nuostatų įgyvendinimui lėšų iš valstybės biudžeto neskirta.

Siekiant įgyvendinti Helsinkio konvencijos nuostatas ir HELCOM rekomendacijas, Žemės ūkio ministerija, vykdydama ministerijos nuostatuose numatytas funkcijas, iš Nacionalinės žemės ūkio plėtojimo programos lėšų nuo 1997 metų finansuoja Ekologinio žemės ūkio tikslinę programą, užsako mokslo tiriamuosius darbus, vykdo kitas su agrarine aplinkosauga susijusias priemones.

2.2.1. Valstybės biudžeto lėšos, Nacionalinei žemės ūkio veiklos programai finansuoti.

Iš valstybės biudžeto lėšų, skirtų socialinėms ekonominėms programoms finansuoti, Nacionalinei žemės ūkio veiklos programai 1996–1999 metais buvo numatyta skirti 1 540 550 tūkst. Lt, faktiškai skirta - 1 415 656,4 tūkst. Lt..

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1997 m. kovo 12 d. nutarimu Nr.213 “Dėl Kaimo rėmimo fondo sudarymo” likvidavo Lietuvos Respublikos paramos žemės ūkiui fondą, Ūkininkų rėmimo fondą, Paramos žemės ūkiui fondą ir sudarė Kaimo rėmimo fondą. Kaimo rėmimo fondas kasmet formuojamas iš Lietuvos valstybės biudžeto lėšų, skiriamų Nacionalinei žemės ūkio plėtojimo programai finansuoti ir kitų Lietuvos Respublikos Vyriausybės numatytų šaltinių (gražinamų lengvatinių paskolų, paramos fondų, labdaros lėšų).

2.2.2. Ekologinės žemdirbystės tikslinė programa.

Ekologiškų žemės ūkio produktų gamybai organizuoti ir koncentruotos taršos židiniams pašalinti iš Nacionalinės žemės ūkio plėtojimo programos lėšų 1996 metais buvo skirta 2 673 tūkst.Lt.

Viena iš prioritetinių investicinių programų, nuo 1997 m. finansuojamų iš Kaimo rėmimo fondo lėšų – Ekologinės žemdirbystės tikslinė programa. Programos tikslas – priderinti Lietuvos teisės aktus prie Europos Sąjungos aplinkosaugos teisės normų, saugoti gamtą bei žmonių sveikatą, plėsti ekologinę žemdirbystę, kurti jai palankią infrastruktūrą. Programos finansavimo kryptys:

- Ekologinio ūkio plėtra. Pesticidų ir sintetinių mineralinių trąšų keitimas alternatyviomis ekologiškais priemonėmis. Sertifikuotų ekologinių ir pereinamojo laikotarpio ūkių subsidijavimas pirmuosius 3 metus.
- Ekoproduktų sertifikavimas, supirkimas, perdirbimas ir rinkos infrastruktūros plėtojimas.
- Gamtosaugos priemonės taškinei taršai nutraukti ūkininkų sodybose (tik karstiniame regione).

Ekologinio žemės ūkio tikslinė programa pagrįsta Europos Sąjungos reglamentų nuostatomis, mokant tiesiogines išmokas už sertifikuotą pasėlių hektarą. Ekologinės žemdirbystės tikslinės programos finansavimui 1997–1999 metais iš Kaimo rėmimo fondo panaudota 2 681,4 tūkst. Lt, iš jų 1997 m. – 1 056,8 tūkst. Lt, 1998 m. – 1 389,2 tūkst. Lt, 1999 m. – 235,4 tūkst. Lt.

Lietuvoje 2000 metais sertifikuoti 230 ekologinės gamybos ūkiai, 8 ekologiškų produktų perdirbimo įmonės. Bendras sertifikuotų pasėlių plotas sudaro 4 709 ha. 1996–1999 metų laikotarpyje ekologinės gamybos ūkių skaičius išaugo 3,5 kartus, sertifikuotų pasėlių plotas padidėjo 4,2 kartus.

2.2.3. Kitos priemonės.

Siekiant įgyvendinti HELCOM rekomendacijas, Žemės ūkio ministerija 1997-1999 metais vykdė šias priemones:

- 1998 09 11 įsakymu Nr. 178 patvirtino Prevencijos priemonių išsklidusiai žemės ūkio taršai mažinti rekomendacijas;
- parengtas Agrarinės aplinkosaugos programos projektas;
- Danijos specialistai kartu su Lietuvos žemdirbystės institutu parengė Trešimo normatyvų Lietuvai projektą;
- pagal Danijos aplinkos apsaugos agentūros ir Lietuvos vandens ūkio instituto 1999 01 28 pasirašytą sutartį, Danijos specialistai parengė Pažangaus ūkininkavimo taisykles ir patarimus.
- Žemės ūkio ministerija iš Kaimo rėmimo fondo lėšų finansuoja tiriamuosius darbus, susijusius su agrarine aplinkosauga, pagal užsakomųjų mokslinių tyrimų programas “Taršos mažinimas žemės ūkyje ir ekologinės žemdirbystės plėtra” bei “Regioninė aplinkos apsaugos sistema jautriausiuose ir labiausiai teršiamuose žemdirbystės regionuose”. Minėtoms programoms finansuoti 1997-1999 metais buvo skirta 1 253 tūkst. Lt.
- Siekiant išvengti taršos žuvų auginimo ūkiuose, Žemės ūkio ministerijos Lietuvos valstybinio žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centro laboratorija, taikydama unifikuotus nuotekų ir paviršinių vandenių kokybės tyrimų metodus, nustato pagrindinius pavasarinio vandens, užpildant tvenkinius, ir rudeninio vandens, nuleidžiamo iš tvenkinių, taršos rodiklius.

3. Vilniaus, Klaipėdos, Alytaus miesto savivaldybių tikrinimas

Tikrinimą atliko kontrolės ir veiklos audito skyrius (2001 02 05 ataskaita Nr.210-2), Klaipėdos kontrolės skyrius (2000 11 14 ataskaita Nr.270-134, 2000 11 29 sprendimas Nr.270-40) ir (2000 10 11 ataskaita Nr.260-95). Taip pat panaudota iš savivaldybių surinkta informacija.

Atliktas tikrinimo programoje nurodytos apimties tikrinimus išnagrinėjant šias temas:

3.1.Savivaldybių Gamtos apsaugos fondo formavimas ir disponavimas bei asignavimų vandens apsaugai tvirtinimas (1996-1999 metai)

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba 1991 m. spalio 24 d. nutarimu Nr.I – 1922 patvirtino Savivaldybės gamtos apsaugos fondo nuostatus, kuriuose numatyta, kad savivaldybės gamtos apsaugos fondas naudojamas finansuoti: priemonėms, kuriomis kompensuojama aplinkai padaryta žala, gamtosaugos objektams projektuoti, statyti, rekonstruoti, remontuoti, eksploatuoti, aplinkos teršimo šaltiniams pašalinti (ne mažiau kaip 70 procentų fondo lėšų); gyventojų sveikatos apsaugai (iki 20 procentų fondo lėšų); kitoms priemonėms. Kadangi minėti nuostatai tiksliai neapibrėžė kas yra priemonės, kuriomis kompensuojama aplinkai padaryta žala, gamtosaugos objektai, aplinkos teršimo šaltiniai, dalis fondo lėšų panaudojama ne tiesioginiams gamtosauginiams projektams, o komunalinių objektų statybai ir priežiūrai.

Išnagrinėjus Vilniaus, Klaipėdos ir Alytaus miestų savivaldybių gamtos apsaugos fondo sąmatas, nustatyta, kad 1996 – 1999 metų Gamtos apsaugos fondo panaudojimo sąmatos sudarytos laikantis Savivaldybės gamtos apsaugos fondo nuostatuose numatytų išlaidų proporcijų.

Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Miesto ūkio ir statybos skyrius 1997 – 1999 metais 1189760 Lt Gamtos fondo lėšų panaudojo apmokėti įmonėms už atliktus darbus, nesudarius su jomis rašytinių sutarčių dėl darbų pirkimo, t.y., nesilaikant Lietuvos Respublikos Civilinio Kodekso 43 str. numatytos rašytinės sandorių formos.

3.2 Savivaldybės atliekamo teršalų, išleidžiamų iš koncentruotų ir išsklaidytų taršos šaltinių, o taip pat vidaus vandenų kokybės monitoringo sistemos funkcionavimas bei ryšys su valstybine monitoringo sistema

Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo (1997 11 20 Nr.VIII-529) 5 str. 1 p. nustato, kad aplinkos monitoringo sistemą sudaro valstybinis, savivaldybių ir ūkio subjektų aplinkos monitoringas, kuriuos vykdant kaupiama ir analizuojama informacija apie visos gamtinės aplinkos elementų būklę ir jos pasikeitimus lokaliu, regiono ir valstybės mastu; Vadovaujantis šio statymo 7str. savivaldybės turi atlikti teršalų, išleidžiamų iš koncentruotų ir išsklaidytų taršos šaltinių, o taip pat vidaus vandenų kokybės monitoringą.

Dauguma Lietuvos savivaldybių paviršinių vandens telkinių monitoringo dėl lėšų trūkumo nevykdė. Minėto Aplinkos monitoringo įstatymo 9 str.2 p. nustatyta, kad savivaldybių aplinkos

monitoringo vykdymo tvarką reglamentuoja bendrieji savivaldybių aplinkos monitoringo nuostatai, kurių dauguma savivaldybių neturėjo parengusi.

Nustatyti pažeidimai yra realizuoti 1 sprendimu. Kadangi jis yra lokalinio pobūdžio, suvestinėje ataskaitoje nenagrinėtas.

4. SPAB “Vilniaus vandenys”, SPAB “Kauno vandenys”, , SPAB “Klaipėdos vanduo”, SPAB “Šiaulių vandenys”, SPAB “Dzūkijos vandenys” tikrinimas

Tikrinimą atliko Kontrolės ir veiklos audito skyrius (2001 03 12 ataskaita Nr.210-7), Kauno kontrolės skyrius (2000 11 06 ataskaita Nr.250-76), Klaipėdos kontrolės skyrius (2001 01 26 ataskaita Nr.270-125), Šiaulių kontrolės skyrius (2000 10 16 ataskaita Nr.280-57), ir Alytaus kontrolės skyrius (2000 10 27 ataskaita Nr.260-96, 2000 11 06 sprendimas nr.260-54)

Atliktas tikrinimo programoje nurodytos apimties tikrinimus išnagrinėjant šias temas:

- Ar faktoriai, sukeltys neigiamą įtaką vandens aplinkai, išlieka tikrinamoje įmonėje. Ar buvo nustatytas taršos sumažėjimas iš koncentruotų taršos šaltinių, pavyzdžiui, pastačius nuotekų valymo įrenginius ar atsiradus technologiniams pakeitimams.
- Įmonei paskirtų baudų ir ekonominių sankcijų už normatyvų viršijimą, išleidžiant nuotekas į paviršinius vandenį, dydis bei priežastys.
- Mokesčių už vandens teršimą teisingas apskaičiavimas ir savalaikis mokėjimas.
- Valstybės ir savivaldybių biudžetų, Savivaldybių gamtos apsaugos ir Privatizavimo fondų, valstybės vardu ir su valstybės garantija gaunamų paskolų bei kitų lėšų panaudojimas valymo įrenginiams statyti, rekonstruoti ir modernizuoti, naujų technologijų diegimui bei kitoms vandens taršą mažinančioms priemonėms vykdyti, šių lėšų panaudojimo teisėtumas, tikslingumas ir efektyvumas bei ekologinis efektas.

Nustatyti pažeidimai yra realizuoti 1 sprendimu. Kadangi jis yra lokalinio pobūdžio, suvestinėje ataskaitoje nenagrinėti. Šių miestų valymo įrenginių, o taip pat kitų “Karštųjų taškų” taršos kitimai apibendrinti suvestinės ataskaitos 5 skyriuje “Kiti Helsinkio konvencijos vykdymo rezultatai”.

5. Kiti Helsinkio konvencijos Vykdyto rezultatai

Apibendrinimui panaudoti Valstybės kontrolės Kontrolės ir veiklos audito skyriaus duomenys (2001 02 23 ataskaita Nr. 150-78), 2001 04 19 raštu Nr.06-06-2030 “Dėl Helsinkio konvencijos vykdymo” pateikta Aplinkos ministerijos informacija, taip pat Aplinkos ministerijos ataskaitos.

5.1.YPATINGI KLAUSIMAI

Grunto gramzdinimo darbai Lietuvos Respublikoje galimi tik gavus kompetentingos institucijos leidimą. Tokie leidimai išduodami vadovaujantis Laikinosiomis Klaipėdos uosto akvatorijos ir jūrinio kanalo gilinimo bei valymo ir gruntų laidavimo jūroje taisyklėmis, kurios parengtos įvertinant Helsinkio

konvencijos nuostatas. Be to, darbams, kurių metu bus gramzdinamas gruntas, dažniausiai atliekama Poveikio aplinkai vertinimo procedūra, kuri užtikrina, kad darbų metu bus kreipiamas maksimalus dėmesys aplinkos apsaugai.

Dumblių žydėjimą stebi ir monitoringą vykdo AM Jūrinių tyrimų centras. Yra paskirtas šios problemos ekspertas, kuris dalyvauja visuose HELCOM renginiuose apie nenormalių aplinkos situacijų perspėjimą. 1992 - 2000 metais tokių situacijų Lietuvos pakrantėje nebuvo. Visi dumblių stebėjimai vykdomi pagal HELCOM metodikas ir rekomendacijas. Turima laboratorinė įranga atitinka tarptautinius reikalavimus.

Lietuvoje uždrausta importuoti, gaminti ir naudoti DDT nuo 1972 metų. Šiuo metu galiojantis teisės aktas, nustatantis šį draudimą yra Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 17 d. įsakymu Nr. 24 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 63:2000 "Draudžiami ir ribojami pesticidai". Polichlorbifenilų ir polichlortrifenilų (PCB/PCT) naudojimo reglamentavimą ir kontrolę numatoma įgyvendinti pagal PCB ir PCT šalinimo direktyvos reikalavimus (Council Directive 96/59/EC of 16 September 1996 on the disposal of polychlorinated biphenyls and polychlorinated terphenyls (PCB/PCT)). Bendruosius pavojingų atliekų, tame tarpe atliekų į kurių sudėtį įeina PCB ir PCT, nustato Aplinkos ministro 1999 07 14 įsakymas Nr. 217 "Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo". Aplinkos ministro 1999 11 30 įsakymas Nr. 387 "Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento LAND 32-99 "Gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimo ir gamtos išteklių naudojimo limitų bei leistinos taršos į aplinką normatyvų nustatymo tvarka" patvirtinimo" nustato reikalavimus leidimų išdavimui atliekas (tame tarpe ir PCB/PCT) šalinančioms įmonėms. PCB ir PCT surinkimo ir šalinimo taisyklės, perkeliančios visus direktyvos 96/59/EC reikalavimus, bus parengtos ir patvirtintos iki 2003 metų pabaigos. 2001-2002 metais planuojama atlikti galimybių studija, kurios metu bus nustatyti galimi PCB/PCT šaltiniai ir įvertinti direktyvos reikalavimų įgyvendinimo kaštai. Planuojama, kad iki 2005 metų bus inventorizuota įranga su PCB/PCT, o iki 2010 metų pabaigos tokia įranga arba jos komponentai, į kurių sudėtį įeina PCB/PCT, bus pašalinti aplinkai saugiu būdu.

5.2. PRIEMONĖS SUMAŽINTI TARŠĄ TECHNOLOGIJŲ SRITYJE

Lietuva imasi priemonių, kad būtų išvengta pavojingų medžiagų patekimo į aplinką. Potencialiai pavojingas medžiagas galima įvežti tik su Aplinkos ministerijos leidimu, be to nuodingų medžiagų išleidimą į aplinką draudžia egzistuojantys teisės aktai (šis draudimas realizuojamas per poveikio aplinkai vertinimo ir leidimų išdavimo procedūras).

5.3. TARŠOS APKROVOS ĮVERTINIMAS

LR ūkio subjektai, vykdančys ūkinę veiklą, kuriai reikalingi gamtos išteklių naudojimo leidimai, LR teisės aktų nustatyta tvarka teikia Aplinkos ministerijai informaciją apie teršalų emisijas į aplinką. Surinkta informacija apdorojama, saugoma ir teikiama visuomenei ar kitoms suinteresuotoms šalims teisės aktų numatyta tvarka.

5.4. KONTROLĖS VYKDYMAS

Lietuvos Respublikos Nacionalinis Helsinkio komisijos komiteto nariai Komisijos nustatyta tvarka ir laiko tarpais teikia Konvencijos sekretoriatui ar vertinimą vykdančioms šalims reikalingą informaciją apie konvencijos ir rekomendacijų nuostatų įgyvendinimą Sekretoriatas ar vertinimą vykdančios šalys rengia suvestinę informaciją, apie konvencijos vykdymą ir teikia Komisijai.

5.5. TARŠOS IŠ LAIVŲ MAŽINIMAS DĖL JŲ EKSPLOATACIJOS

(Šio skyriaus reikalavimai iš esmės apima MARPOL konvencijos nuostatų taikymą Baltijos jūroje. Už MARPOL konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje atsakinga Susisiekimo ministerija. Tikrinimas minėtoje ministerijoje neatliktas ir apsiribota iš Aplinkos ministerijos gauta informacija.)

1997 m. lapkričio 13 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymą, pagal kurį naftą ar jos priemaišų turinčias medžiagas (MARPOL 73/78 I priedas), kenksmingas skystas ar birias medžiagas (MARPOL 73/78 II priedas) bei šiukšles (MARPOL 73/78 V priedas) išmesti į jūrą draudžiama. Be to, kiekvienas laivas turi turėti ir pildyti krovinių bei atliekų tvarkymo žurnalus.

Lietuva įgyvendina MARPOL 73/78 nuostatas ir HELCOM rekomendacijas dėl naftos išsiliejimų prevencijos:

1. Nustatydama eksploatacinius reikalavimus laivams, drausdama išmesti naftą į jūrą, bei nustatydama operacijų su nafta žurnalo vedimo tvarką.
2. Įpareigodama uostų ir terminalų administracijas priimti ar kitaip užtikrinti, kad eksploataciniai teršalai būtų priduoti uoste ar terminale.
3. Vykdydama stebėjimus iš oro, nustato pažeidėjus.
4. Inspektuoja laivus, atplaukusius į Klaipėdos valstybinį jūrų uostą ar Būtingės terminalą.

Papildomi reikalavimai laivams, vežantiems taršius ir kenksmingus krovinius (skysta forma ar supakuotus) nustatyti Klaipėdos valstybinio jūrų uosto laivybos bei Būtingės terminalo laivybos taisyklėse. Uostų priėmimo įrenginiai

Vykdamas Baltijos strategijos, reglamentuojančios laivuose susidariusių atliekų pridavimo ir priėmimo uostuose klausimus, nuostatas, baigiamas rengti didžiausio Lietuvos uosto-Klaipėdos- atliekų tvarkymo planas. Planas bus patvirtintas 2001 m., tačiau pagrindinės Baltijos strategijos nuostatos taikomos Klaipėdoje jau dabar. Be to, pradėtos konsultacijos su Būtingės naftos terminalu, dėl galimų būdų spręsti laivuose susidariusių atliekų problemas.

5.6. ŠALIES PASIRENGIMAS REAGUOTI Į NAFTOS IR KITŲ KENKSMINGŲ MEDŽIAGŲ IŠSILIEJIMUS

Pagrindinės HK nuostatos dėl avarinių išsiliejimų jūroje likvidavimo perkeltos į Jūros aplinkos apsaugos įstatymą. Be to, parengtas ir bendru aplinkos ir susisiekimo ministrų įsakymu patvirtintas "Nacionalinis naftos išsiliejimų jūroje likvidavimo planas", kuris numato konkrečias visų avarijų likvidavime dalyvaujančių institucijų funkcijas, tarpusavio bendradarbiavimą. Koordinacinis paieškos ir

gelbėjimo centras, kuris tiesiogiai vykdo avarijų likvidavimo darbus, turi išsiliejimų darbams pritaikytą laivą “Šakiai” bei reikalinga naftos išsiliejimų likvidavimo įrangą. Lietuvos nacionalinė naftos išsiliejimų likvidavimo pajėgos yra pasirenkę likviduoti iki 2500 t. naftos išsiliejimą.

5.7. STEBĖJIMAI IŠ ORO

Pagal HK rekomendacijos 12/8 reikalavimus šalys narės privalo vykdyti stebėjimus iš oro, naudodamos nuotolinio stebėjimo įrangą. Lietuvoje tokie stebėjimai vykdomi iš lėktuvo be nuotolinio stebėjimo įrangos, kuri dėl lėšų stygiaus iki šiol neįsigyta. Problemą planuojama išspręsti 2002-2003 metais.

5.8. NAFTOS IR KITŲ KENKSMINGŲ MEDŽIAGŲ DREIFO MODELIAVIMAS

Siekiat plėsti ir diegti naftos dreifo krypties numatymo sistemas bei jas naudoti kaip priemones taršos prevencijos taisyklių pažeidėjams nubausti, Gelbėjimo ir paieškos koordinaciniame centre bei Jūrinių tyrimų centre įdiegtas Švedijos hidrometeorologijos instituto parengtas naftos dėmės dreifo kompiuterinis modelis. Paramą sprendžiant šią problemą suteikė Švedijos vyriausybė.

5.9. SVARBIŲ NAFTOS IŠSILIEJIMŲ TYRINĖJIMAI

Lietuvoje jau kuris laikas nebuvo stambių naftos išsiliejimų, tačiau AM yra pasiruošusi siekti ekologinio ir ekonominio avarinės naftos taršos poveikio tyrimų, jei toks išsiliejimas įvyktų.

5.10. PAGALBA LIETUVAI KOVAI SU IŠSILIEJIMAIS

Pasiruošimui kovoti su avarine tarša jūroje stiprinti Lietuva yra gavusi šią pagalbą iš Helsinkio konvencijos šalių: parama naftos išsiliejimų likvidavimo įrangai įsigyti (Suomija ir Danija)-apie 2 mln. USD; parama rengiant Nacionalinį naftos išsiliejimų likvidavimo planą (Danija) - apie 2278000 DKK; parama diegiant naftos dėmės dreifo kompiuterinį modelį (Švedija) - apie 450000 SEK.

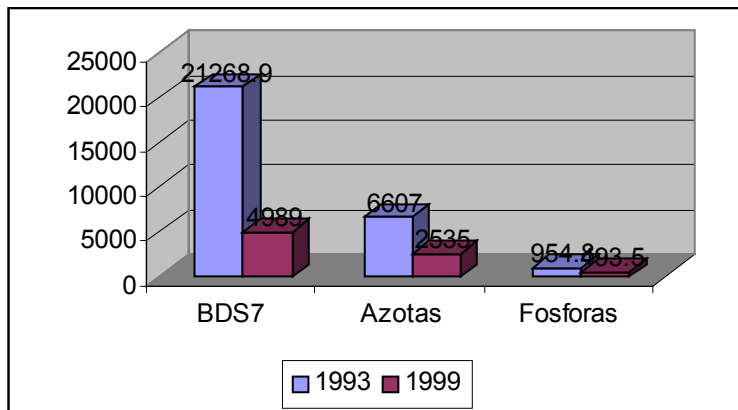
5.11. “KARŠTIEJI TAŠKAI”

Vykdamas Helsinkio konvenciją Lietuvoje yra nustatyti “Karštieji taškai”. Duomenys apie teršalus, išleidžiamus iš “Karštųjų taškų”, palyginus 1993 metus su 1999 metais pateikti lentelėje. Lentelėje taip pat nurodytos datos iki kada šiuose taškuose turi būti pasiektas normatyvinis nuotekų valymas.

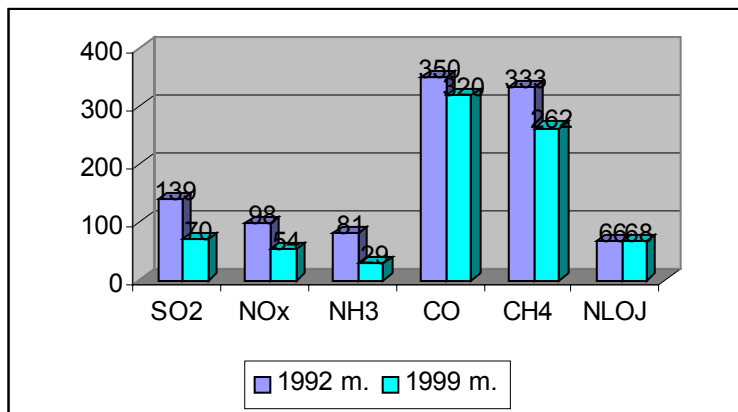
ton/metus

Data	1993	1999	1993	1999	1993	1999	Planuojama sprendimo data
Rodiklis	BDS ₇	BDS ₇	Azotas	Azotas	Fosforas	Fosforas	
Taško Nr.,miestas							
41 Šiauliai	769	86	704	297	84	20	2004
51 Kaunas	8307	3085	1526	988	289	144	2005
53 Kėdainiai	26	40	63	40	8.8	6.5	2006
55 Panevėžys	55.9	72	67	336	96	72	2004
57 Marijampolė	83	123	90	101	12	12	2003-2004
58 Alytus	331	96	224	87	47	4	2001
59 Vilnius	8250	461	2618	252	290	172	2002-2003
63 Klaipėda	3172	818	1227	360	112	53	2001-2002
65 Palanga	276	208	88	74	16	10	2001

BDS₇, azoto ir fosforo (ton/metus) išleidimo iš “Karštųjų taškų” procentas, lyginant 1999 metus, su 1992 metais apibendrintas diagramoje.

Teršalai išmesti į atmosferą 1999 metais, lyginant su 1992 metais (tūkst.ton) apibendrinti diagramoje

6. VALSTYBĖS LĖŠŲ PANAUDOJIMO BALTIJOS JŪROS VANDENŲ APSAUGOS UŽDUOČIŲ VYKDYMUI TIKRINIMAS

Apibendrinimui panaudoti Valstybės kontrolės Kontrolės ir veiklos audito skyriaus duomenys (2001 02 23 ataskaita Nr. 150-78), 2001 04 19 raštu Nr.06-06-2030 “Dėl Helsinkio konvencijos vykdymo” pateikta Aplinkos ministerijos informacija taip pat Aplinkos ministerijos ataskaitos.

6.1. Mokesčiai už aplinkos teršimą.

Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas įsigaliojo tik nuo 2000 m. sausio 1 d., įvertinti, kokią reikšmę šis mokestis turėjo taršos sumažinimui, dar nėra galimybių. 1999 m. įplaukos į valstybės biudžetą iš mokesčių už valstybinius gamtos išteklius gana smarkiai sumažėjo ir sudarė tik 25,795 mln. Lt, o tai yra 53 proc. visų 1998 m. į valstybės biudžetą gautų įplaukų iš mokesčių už valstybinius gamtos išteklius. Šį sumažėjimą didžiaja dalimi nulėmė naftos išteklių gavybos apimčių sumažėjimas per 1999 metus.

6.2. Valstybės investicijos

1999 m. valstybės biudžeto pajamos iš mokesčių už aplinkos teršimą sudarė 21,596 mln. Lt, o tai apytiksliai 1 proc. daugiau nei buvo gauta per 1998 metus.

Valstybės investicijų 1999-2000 metų programoje iš įvairių finansavimo šaltinių buvo numatyta finansuoti 29 - savivaldos institucijoms priklausančius aplinkosaugos objektus. Iš jų – 20 įvairios sudėties ir pajėgumo nuotekų valymo įrenginius. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 17 d. nutarimu Nr.286 “Dėl Valstybės investicijų 1999-2001 metų programoje numatytų 1999 m. valstybės investicijų, finansuojamų Lietuvos Respublikos biudžeto, Privatizavimo fondo ir valstybės vardu gaunamų paskolų lėšomis, paskirstymo pagal investicinius projektus patvirtinimo” savivaldos institucijoms priklausantiems aplinkosaugos objektams finansuoti buvo numatyta skirti 48,848 mln. Lt Privatizavimo fondo lėšų bei 3 mln. Lt valstybės biudžeto lėšų buvo numatyta skirti pavojingų atliekų tvarkymo aikštelėms įrengti.

1999 m. iš Privatizavimo fondo numatytų 48,85 mln. Lt buvo skirta 30,585 mln. Lt, arba tik 62,6 proc. visų planuotų lėšų. Be to, Privatizavimo fondo lėšos buvo skirtos tik 9 objektams. Likusiems 20 objektų buvo numatytos tik užsienio bei savivaldybių lėšos. Nors savivaldybės viršijo savo įsipareigojimus ir panaudojo 5,437 mln. Lt, arba 137 proc. į Valstybės investicijų programą įtrauktų objektų statybai finansuoti planuotų lėšų (nuosavų), to nepakako, kad būtų galima panaudoti planuotas užsienio lėšas.

6.3. Savivaldybių gamtos apsaugos fondai.

Į savivaldybių gamtos apsaugos fondus 1999 m. įplaukė 33 mln. Lt. 1999 m. savivaldybių gamtos apsaugos fondų išlaidos sudarė 35 mln. Lt, iš kurių didžiausia dalis – 11,5 mln. Lt – buvo skirta aplinkosaugos objektams projektuoti, statyti, rekonstruoti, 4 mln. Lt – atliekoms, sąvartynams tvarkyti, 5,8 mln. Lt – kitoms aplinkos apsaugos priemonėms (aplinkosaugos švitimo, leidybos, aplinkosaugos darbuotojų rėmimo ir kt.) finansuoti.

6.4. Valstybinis gamtos apsaugos fondas.

Valstybinio gamtos apsaugos fondo įplaukos 1999 m. sudarė 3,23 mln. Lt, išlaidos – 3,17 mln. Lt. Pagal Valstybinio gamtos apsaugos fondo nuostatus priemonėms, kuriomis kompensuojama aplinkai padaryta žala, įgyvendinti aplinkosaugos objektams projektuoti, statyti, rekonstruoti, remontuoti, eksploatuoti, aplinkos taršos šaltiniams pašalinti, gamtos ištekliams gausinti 1999 m. buvo išleista 0,99 mln. Lt. Kitos fondo lėšos 1999 m. buvo skirtos gamtos išteklių naudojimo, jų gausinimo bei aplinkos apsaugos programoms, įstatymų projektams rengti, aplinkosauginiam švietimui plėsti, kvalifikacijai kelti, leidybai, informacinei medžiagai rengti, įvairiems renginiams organizuoti bei kitoms priemonėms vykdyti (1,23 mln. Lt). Fondo įplaukos, palyginti 1999 m. duomenis su 1998 m., sumažėjo nuo 4,8 mln. Lt iki 3,23 mln. Lt, atitinkamai sumažėjo ir išlaidos nuo 5,44 mln. Lt iki 3,17 mln. Lt. Šį sumažėjimą

galima paaiškinti taip: sumažėjus lėšų, skiriamų administravimo bei kontrolės funkcijoms vykdyti, sumažėjo ir įplaukos iš baudų bei kitų taikomų ekonominių sankcijų.

6.5. Užsienio paskolos

Kadangi šalies aplinkosaugos objektams finansuoti valstybės investicijų nepakanka, ieškoma jų iš užsienio šalių paskolų arba subsidijų forma. Šiuo tikslu 1992 – 1999 metų laikotarpiu pasirašytos sutartys arba gauta Lietuvos respublikos Vyriausybės garantija dėl 192351,2 tūkst.Lt USD paskolų gavimo. Užsienio kapitalo investicijų šaltiniai 1992 – 1999 m. parodyti lentelėje (tūkst.USD)

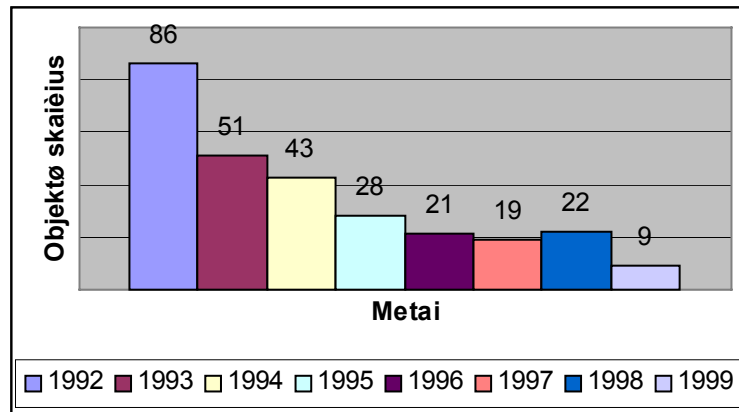
Vandensaugos objektas	Finansavimo šaltinis	Subsidija	Paskola	
1	2	3	4	
Vilniaus miesto nutekamojo vandens valymo įrenginiai	PHARE	732	-	
	Danija	2887	10500	
Kauno nutekamojo vandens valymo įrenginiai	EBRD	-	14800	
	NEFCO	-	3000	
	Švedija	4100	-	
	Suomija	1500	-	
	PHARE	10360	-	
Klaipėdos nutekamojo vandens valymo įrenginiai	Pasaulio bankas	-	7000	
	PHARE	11006	-	
	Suomija	2000	-	
	Švedija	5000	-	
Šiaulių nutekamojo vandens valymo įrenginiai	Pasaulio bankas	-	6200	
	Suomija	2100	-	
	Norvegija	1500	-	
	Švedija	4650	-	
	Danija	-	173	
Kelmės nutekamojo vandens valymo įrenginiai*	Danija	821	1278	
Lazdijų nutekamojo vandens valymo įrenginiai			764	
Molėtų nutekamojo vandens valymo įrenginiai*			747	
Pakruojo nutekamojo vandens valymo įrenginiai*			972	
Raseinių nutekamojo vandens valymo įrenginiai*			1538	
Šilalės nutekamojo vandens valymo įrenginiai*			847	
Anykščių nutekamojo vandens valymo įrenginiai*			190	1500
Alytaus nutekamojo vandens valymo įrenginiai*	Danija	7280	2500	
Širvintų nutekamojo vandens valymo įrenginiai*			1200	
Vilkaviškio nutekamojo vandens valymo įrenginiai*			500	
Ukmergės nutekamojo vandens valymo įrenginiai*			4240	2500
Utenos nutekamojo vandens valymo įrenginiai*			5120	2500
Panevėžio nutekamojo vandens valymo įrenginiai*	Danija	-	313,2	
	EIB	-	6000	
Panevėžio valstybinės akcinės įmonės "Sema" vandens valymo įrenginiai	Danija	-	195	
Anykščių vandens gerinimo įrenginiai*	Danija	186	2400	
Tauragės nutekamojo vandens valymo įrenginiai*	Danija	-	352	
Palangos nutekamojo vandens valymo įrenginiai*	PHARE	1625	-	

Pavojingų atliekų tvarkymas	PHARE	1375	-
Gamtosaugos programa, numatoma finansuoti iš 20 mln. ekiu Šiaurės investicijų banko paskolos	ŠIB	-	22000
Aplinkosaugos ir kiti savivaldybių investiciniai projektai	EIB Pasaulio bankas		15 mln. eurų arba 15400 tūkst. JAV dolerių** 20 mln. JAV dolerių**
Iš viso:		192351,2	66672

Pastabos:

- statyba baigta arba panaudota suteikta finansinė parama.
- ** lėšos negautos ir naudoti nepradėtos).

Statomų vandenvalos objektų skaičius 1992 – 1993 metais parodytas diagramoje.

Be valstybės lėšų aplinkosaugos objektams finansuoti 1999 metais buvo numatyta panaudoti užsienio šalių paskolą – 101,749 mln. Lt, užsienio šalių subsidijas – 34,68 mln. Lt bei pačių savivaldybių lėšas – 3,976 mln. Lt. Iš viso planuota panaudoti 189,253 mln. Lt. Užsienio šalių paskolų 1999 m. panaudota 19,059 mln. Lt, arba tik 19 proc. planuotų paskolų sumos ir subsidijų bei garantų 2,374 mln. Lt, arba tik 6 proc. planuotos sumos. Žymiai daugiau užsienio investicijų būtų galima panaudoti, jei savivaldybės skirtų daugiau lėšų gamtosaugos objektų statybai finansuoti. Iš 35 mln. Lt savivaldybių gamtos apsaugos fondų lėšų gamtosaugos objektams, įtrauktiems į Valstybės investicijų programą, finansuoti buvo panaudota 5,437 mln. Lt, arba tik 15,5 proc. Be to užtruko kai kurie procedūriniai paskolų įforminimo klausimai. Nors paskolos sutartis su šiaurės investicijų banku dėl 20 mln. ekiu buvo pasirašyta 1998 01 19 iki 1999 metų pabaigos iš šio banko paskola negauta. Dėl to kai kurie objektai buvo nefinansuojami.

6.6. Aplinkos apsaugai finansuoti įkurti ir kiti fondai.

Europos Komisija 1998 m. gegužės 28 d. patvirtino, o 1998 m. liepos 17 d. Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas (LAAIF) bei Aplinkos ministerija pasirašė finansinę sutartį dėl lėšų Lietuvos

aplinkosaugos strategijai įgyvendinti skyrimo. Sutartyje numatyta, kad pirmąją lėšų dalį (1 mln. ekiu arba apie 4 mln. Lt) bus galima naudoti po 20 dienų nuo sutarties pasirašymo ir patvirtinimo Briuselyje. Pradinį finansavimą buvo tikimasi gauti apie 1998 m. liepos, vėliausiai rugpjūčio mėn. Tačiau, nepaisant daugkartinių Aplinkos ministerijos kreipimusi tiek į Briuselį, tiek į vietinę Europos Komisijos delegaciją, sutartyje numatytos lėšos į fondą buvo pervestos tik 1999 m. balandžio mėnesį. Antrąją PHARE lėšų dalį (1,148 mln. eurų) buvo planuojama gauti rugsėjo, vėliausiai spalio mėn. Tačiau lėšos į ministerijos sąskaitą buvo pervestos tik paskutinėmis 1999 m. dienomis, o LAAIF pervestos 2000 m.

6.7. Užsienio techninė bei finansinė parama.

Šiuo metu AM koordinuoja 59 tarptautinių projektų vykdymą.

Pagal Europos Sąjungos PHARE programą, nacionalinei PHARE programai 1993-1999 m. vykdyti iš viso skirta lėšų – 36558000 Lt. Iš PHARE programos įgyvendinti šie projektai:

Užterštų buvusių karinių teritorijų tvarkymas.

Kauno nuotekų valymo įrengimų statybos investicinis projektas.

Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas.

Klaipėdos aplinkosaugos projektas.

Oro kokybės monitoringo tobulinimas.

Plungės buitinių atliekų sąvartyno įrengimas.

Varėnos miesto vandenvalos įrenginių statyba.

Šalčininkų vandenvalos įrenginių rekonstrukcijos projektas.

Jurbarko vandenvalos įrenginių projektas.

6.8. Stambių infrastruktūros objektų programa (Large Scale Infrastructure Facilities – LSIF).

Pasirašyti finansiniai memorandumai tarp Europos Komisijos (EK) delegacijos Lietuvoje ir Užsienio reikalų ministerijos:

1999 m. liepos 2 d. skirta 10,2 mln. eurų iš PHARE LSIF 1999 m. programos lėšų, iš jų 7,2 mln. eurų Klaipėdos aplinkosaugos projektui vykdyti, 3 mln. eurų Panevėžio valymo įrenginiams statyti. Minėti projektai jau parengti įgyvendinti.

1999 m. gruodžio 17 d. skirta 2,2 mln. eurų iš PHARE LSIF 1999 m. programos lėšų projektų finansuojamų iš ISPA fondo, techninei dokumentacijai parengti (iš jų – 1,1 mln. eurų aplinkosaugai). Aplinkos ministerijai pateikus ir Europos Komisijai pritarus, šios lėšos skirtos Vilniaus m. geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tinklų išplėtimo bei rekonstrukcijos projektui vykdyti, Šiaulių regioninės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektui vykdyti ir Druskininkų vandenvalos įrenginių rekonstrukcijos ir nuotekų tinklų išvystymo plėtros projektams vykdyti. Iš minėtos programos lėšų taip pat numatoma skirti 2,0 mln. eurų Jurbarko aplinkosaugos projektui įgyvendinti. Projekto dokumentacija parengta naudojant lėšas iš LSIF 1998 m. Projektų parengimo fondo.

6.9. Speciali pasiruošimo dirbti su struktūriniais fondais programa (Special Preparatory Programme for the Structural Funds – SPP).

Ši programa yra 1998 m. PHARE Nacionalinės programos projektas, kuriam 1998 m. spalio mėn. finansiniame memorandume buvo numatyta 3,0 mln. eurų. programą koordinuoja Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerija. Formaliai SPP buvo pradėta 1998 m. lapkritį ir turėjo būti baigta 1999 m. gruodį, tačiau dėl ES organizacinių nesklandumų ši programa aplinkos sektoriuje nebuvo vykdoma ir per visus 1999 m. vyko tik parengiamieji darbai (techninių užduočių konsultantams parengimas, Nacionalinio plėtros plano aplinkosaugos dalies parengimas ir kt.).

6.10. ISPA (Stojimo struktūrinės politikos instrumentas – Instrument of Structural Policy for Pre –Accession) programa.

Pasirengimas ISPA programai bus numatytas 1999 m., o pati programa planuota 2000-2006 m. Šiuo laikotarpiu Lietuvos aplinkosaugos projektams vykdyti buvo numatyta skirti 25-26 mln. eurų kasmet. Dėl EK organizacinių nesklandumų pasirengimas ISPA užtruko, nebuvo finansavimo, todėl daugelį darbų atlikta Lietuvos jėgomis.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Pasiūlymai, kaip gerinti gamtos apsaugos lėšų naudojimą pateikti pagal 2000 03 24 Suvestinę Valstybės kontrolės ataskaitą “Dėl teminio tikrinimo (6 tema) “Oro apsaugos nuo taršos užduočių vykdymo tikrinimas” rezultatų”, todėl šioje ataskaitoje analogiškos išvados ir pasiūlymai nepateikiami.

Išvados:

- Specialių, tik su Helsinkio Konvencijos nuostatų įgyvendinimu susijusių, strategijų ar programų Aplinkos ministerija nevykdo.
- Atsižvelgiant į valstybinės politikos prioritetus, susijusius su stojimu į Europos Sąjungą, didelė dalis ministerijos įgyvendinamų strategijų bei programų susiję su nacionalinių teisės aktų derinimu bei Europos Sąjungos reikalavimų vykdymu, tuo pačiu perkeliant ir atskiras Helsinkio Konvencijos nuostatas bei papildomai priimtas rekomendacijas.
- Priimti Lietuvos Respublikos įstatymai bei kiti teisės aktai, susiję su vandens kokybės apsauga, iš esmės atitinka Helsinkio Konvencijos nuostatas.
- Naujų aplinkosauginių teisės aktų rengimas bei galiojančių tikslinimas ir keitimas atliekamas derinant juos su Europos Sąjungos reikalavimais. Atskirais atvejais į teisės aktus įtraukiamos ir Helsinkio Konvencijos nuostatos.
- 1997 m. ratifikavus Helsinkio Konvenciją, tuo metu galiojusių Lietuvos Respublikos teisės aktų atitikimas Helsinkio Konvencijos nuostatoms įvertintas nebuvo.

- Helsinkio Komisijos priimamų rekomendacijų, kurias įsipareigoja vykdyti kiekviena Konvencijos šalis, vykdymo kontrolės bei atskaitomybės tvarką reglamentuojantys vidaus teisės aktai Aplinkos ministerijoje nepatvirtinti.
- Nuo Konvencijos pasirašymo 1992 m. bei ratifikavimo 1997 m. iki 1999 m. apibendrintų ataskaitų apie Helsinkio Konvencijos vykdymą Aplinkos ministerija nerengė.
- Aplinkos ministerijos 1999 metų veiklos ataskaitoje pateikiama informacija apie kai kurių Komisijos rekomendacijų vykdymą. Be to, ministerija Komisijos nustatyta tvarka teikia Komisijai informaciją apie priimtų rekomendacijų vykdymą Lietuvos Respublikoje.
- Aplinkos ministerija organizuoja ir koordinuoja valstybinio monitoringo vykdymą įgyvendindama 1998 metais patvirtintą Valstybinę aplinkos monitoringo programą.
- Aplinkos ministerija iki šiol nepatvirtino valstybinį, nei savivaldybių vykdomą monitoringą reglamentuojančių nuostatų, numatytų Aplinkos monitoringo įstatymo 9 str. 1 ir 2 punktuose.
- Specialiai programai Helsinkio konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos nuostatų įgyvendinimui lėšų iš valstybės biudžeto Žemės ūkio ministerija neskyrė.
- Siekiant įgyvendinti Helsinkio konvencijos nuostatas ir HELCOM rekomendacijas, Žemės ūkio ministerija priemonės, susijusias su agrarine aplinkosauga, vykdo iš Nacionalinės žemės ūkio plėtojimo programos lėšų.
- Iš valstybės biudžeto lėšų, skirtų socialinėms ekonominėms programoms finansuoti, Nacionalinei žemės ūkio veiklos programai 1996 –1999 metais faktiškai skirta - 1 415 656,4 tūkst. Lt, panaudojo 1 415,3 mln. Lt arba 99,97 proc. skirtų lėšų.
- Ekologiškų žemės ūkio produktų gamybai organizuoti ir koncentruotos taršos židiniams pašalinti iš Nacionalinės žemės ūkio plėtojimo programos lėšų 1996 metais buvo skirta 2 673 tūkst. Lt
- Ekologinės žemdirbystės tikslinės programos finansavimui 1997 –1999 metais iš Kaimo rėmimo fondo panaudota 2 681,4 tūkst. Lt.
- 1996 –1999 metų laikotarpyje ekologinės gamybos ūkių skaičius Lietuvoje išaugo 3,5 kartus, sertifikuotų pasėlių plotas padidėjo 4,2 kartus.
- Vilniaus, Klaipėdos ir Alytaus miestų savivaldybės Gamtos apsaugos fondo panaudojimo sąmatos sudarytos laikantis Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos 1991 10 24 nutarimu Nr.I- 1922 patvirtintuose Savivaldybės gamtos apsaugos fondo nuostatuose numatytų išlaidų proporcijų, atsižvelgiant į faktines fondo pajamas.
- Savivaldybių gamtos apsaugos fondo nuostatuose neapibrėžta kas yra priemonės, kuriomis kompensuojama aplinkai padaryta žala, gamtos saugos objektai, aplinkos teršimo šaltiniai.
- Dauguma savivaldybių bendros aplinkos monitoringo programos, suderintos su Aplinkos ministerija, nėra parengusios ir nevykdo.

- Neparengti savivaldybių aplinkos monitoringo vykdymo tvarką reglamentuojantys savivaldybių aplinkos monitoringo nuostatai.

Siūlymai:

Apie tikrinimo rezultatus informuoti Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komitetą, Lietuvos Respublikos Vyriausybę, Aplinkos ministeriją.

Rekomenduoti Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

- Pasirašius ir ratifikavus tarptautinius Susitarimus ir Konvencijas, atlikti galiojančių Lietuvos Respublikos teisės aktų atitikimo Susitarimų ir Konvencijų nuostatomis įvertinimą, taip pat esamos būklės įvertinimą.
- Tarptautinius Susitarimus ir Konvencijas vykdyti nacionalinės strategijos rėmuose.
- Siekiant, kad Savivaldybių gamtos apsaugos fondo lėšos būtų naudojamos pagal tikslinę paskirtį, inicijuoti Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. spalio 24 d. nutarimu Nr.I-1922 patvirtintų Savivaldybės gamtos apsaugos fondo nuostatų patikslinimus, apibrėžiant kas yra priemonės, kuriomis kompensuojama aplinkai padaryta žala, kas yra gamtos saugos objektai, ir kas yra aplinkos teršimo šaltiniai.

Rekomenduoti Aplinkos ministerijai:

- Patvirtinti Helsinkio Komisijos priimamų rekomendacijų, kurias įsipareigoja vykdyti kiekviena Konvencijos šalis, reglamentuojančius vidaus teisės aktus.
- Nerečiau kaip kartą per tris metus ruošti apibendrintų ataskaitų apie Helsinkio Konvencijos vykdymą.
- Siekiant Helsinkio Konvencijos reikalavimų vykdymą padaryti aiškesnį, rengti metines Nacionalinio Helsinkio Komisijos (HELCOM) komiteto ataskaitas, kuriose be komiteto ir asmenų, dalyvaujančių darbo grupėse ir projektuose, veiklos, būtų taip pat pateikta apibendrinta informacija apie Komisijos priimtų rekomendacijų vykdymą, su Konvencijos vykdymu susijusių teisės aktų priėmimą.
- Siekiant užtikrinti Helsinkio Konvencijos visapusiško įgyvendinimo kontrolę, būtų tikslinga išskirti specifinius, tik Baltijos jūros baseinui būdingus, Konvencijos bei papildomai priimtų rekomendacijų reikalavimus, parengiant Helsinkio Konvencijos įgyvendinimo programą su numatytais priemonėmis šiems reikalavimams įvykdyti.
- Patvirtinti valstybinį, bei savivaldybių monitoringus reglamentuojančius nuostatus, numatytus Aplinkos monitoringo įstatymo 9 str. 1 ir 2 punktuose.

L.e.p. Kontrolės ir veiklos audito skyriaus
viršininkas

K.Širvaitis